Del mite al logos?

Una aproximació al debat sobre l'origen de la filosofia

Roger Fusté Suñé

(Grup de didàctica de la Filosofia)

ice UAB

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació
i Formació Professional

© 2026, Institut de Ciències de l'Educació de la UAB. (Universitat Autònoma de Barcelona, España), finançat per l'ICE-UAB i el Departament d'Educació i Formació Professional de la Generalitat de Catalunya.

Prohibida la reproducció total o parcial sense l'autorització de la Direcció del Programa.

Autor: Roger Fusté Suñé

Edició de la publicació: Èdgar Ribot Llobet, Institut de Ciències de l'Educació, ICE-UAB

El famós “pas del mite al logos” és un dels capítols obligats en tots els llibres i manuals de filosofia i forma part de la manera com ens relatem l’origen de la filosofia o del “pensament racional”, fins al punt que ha agafat, ell mateix, a vegades…. una aura mítica. També és, però, un moment d’una gran complexitat que encara estem aprenent a pensar i que planteja interrogants de tota mena:

Què separa i què uneix “el món del mite” i el “món del logos”? Són dos mons estancs o es relacionen? Quin és l’abast d’aquest canvi intel·lectual? Com podem explicar-lo? Com podem caracteritzar aquests diferents formes de pensament? És un fenomen estrictament grec o es dona en altres llocs del món (som massa eurocèntrics)? I de quina manera tot això ens interpel·la... i ens parla de qui som?

Aquest taller -pensat inicialment per a 2n de batxillerat-, però fàcilment adaptable a 1r de batxillerat o 4t d’ESO- aposta per situar els alumnes com a investigadors i problematitzadors d’aquest moment històric, convidant-los a participar en el debat acadèmic sobre la qüestió.

L’estructura del taller en un cop d’ull

Fase 0: Fer emergir un qüestionament sobre l’univers

Fase 1: Descobrir diferents relats cosmogònics com a exemples de “pensament mític”

Fase 2: Comparar-los amb text presocràtics com a exemples de “pensament racional”

Fase 3: Preguntar-se pel context

Fase 5: Descobrir el debat acadèmic

Balanç

Fase 0: Fer emergir un qüestionament

Projectar una imatge de la terra “suspesa” en l’univers (que evoqui misteri, magnificència, que convidi a admirar-se, fer-se preguntes, etc.)

Llistar paraules que evoca (com en un fresc efervescent[1]).

A partir del fresc, escriure un breu text en resposta a la imatge, acompanyat d’una pregunta. Socialització dels textos (penjats a la paret, lectura en veu alta, etc.)

Llistem preguntes, qüestionaments.

[1] Sobre el fresc efervescent, veure https://ensenyarfilosofia.com/2022/04/10/el-fresc-efervescent/

Objectiu? Fer sentir que realment això és font d'interrogacions, que hi ha un *problema cosmogònic.* Permetrà situar encara millor els esforços que veuran posteriorment per respondre al problema cosmogònic (mites, discussió racional, etc.).

Fase 1: Els relats cosmogònics

Consigna: *Viatjarem molts segles enrere, en una època en què els diferents pobles de la terra posseïen diversos relats per explicar l'origen i el per què de les coses. Vosaltres formeu part d'un d'aquests pobles i vindreu a compartir amb nosaltres aquest relat, tant important per al vostre poble.*

El docent reparteix un relat a cadascú, a l'atzar (n'hi ha 7 en total, es van repetint).

Lectura individual 3 min (familiarització amb el text)

Consigna: *Poseu-vos en grups per decidir com compartireu al vostre relat*

A l'inici del treball en grup, petita pausa de reflexió:

Consigna: *Com podem donar vida a aquests relats? Amb quins elements podem jugar per fer-ne una lectura expressiva que arribi als oients?*

Els llistem: el to de veu, la llum, jugar amb l'espai, fer mímica, etc.

Preparació en petits grups 15 min.

Posada en escena o recital de relats

La "dramatització" permet donar vida als relats i recrear una certa atmosfera cultural -l'atmosfera del món antic, habitat de relats fantàstics-; volem evitar que els alumnes els vegin com a textos allunyats.

Després de cada relat, agafar dues idees clau, en un paper, per facilitar després l'anàlisi i comparació (es podria crear una petita bastida per facilitar-ho).

Fase d'anàlisi dels relats

Consigna: Què tenen en comú aquests relats? Llisteu com a mínim 6 elements que us sembla que comparteixen

Individual 3 – 5 min

Repartir document de recull de tots els relats, en una sola pàgina, per poder consultar més detalls, refrescar memòria, etc.

Consigna: *Poseu-ho en comú. Definiu entre tots 6-8 elements.* En petits grups.

(6, 8 elements poden semblar molt: és una invitació a anar més enllà dels elements més evidents, permet captar més matisos)

Els llistem entre tots a la pissarra.

Els alumnes proposen, per exemple:

– Alguns relats (especialment els orientals) posen a l'inici un ou que es trenca

– En tots es narra la separació del cel i la terra

– Expliquen l'origen de la vida a la terra (homes, animals, plantes, etc)

– El caos està molt present

– Els responsables dels canvis i transformacions són Déus o personatges mítics (Pa'n-Ku, Tepeu, Gucumatz, etc.)

– La natura és un escenari on passen coses

– Els elements de la terra es formen a partir del cos dels déus

(Possibilitat d'estructurar aquí -encara més-: Què caracteritza el pensament mític?)

Fase 3: Els textos presocràtics

A partir del segle VI, V a.C comencen a aparèixer a la regió de la Jònia, actual Turquia, aleshores territori de cultura grega, una nova sèrie de personatges que la tradició ha identificat com els fundadors del pensament racional o científic.

Missió: comprendre aquesta transició en la seva complexitat.

El docent reparteix a cada grup un dossier amb 4 documents (cada document correspon a un autor -Tales, Anaxímenes, Anaximandre, Anaxàgores-, conté una presentació biogràfica i una selecció de textos conservats).

Cada alumne en llegeix un. Suggerir que disposin de dos colors: un per marcar tot allò que relliga aquests autors al món antic (semblances) i un altre color per marcar tot allò que se'n distancia, que sembla nou o trencador, etc. (diferències). Suggerir també que anotin tot allò que els sorprèn, les preguntes o dificultats que els sorgeixen, etc.

Abans de posar en comú dins del grup, cadascú es troba amb els seus homòlegs (els alumnes d'altres petits grups amb qui comparteixen el mateix autor, i amb qui ara tindran l'oportunitat d'aprofundir en el text, resoldre dubtes, fer emergir qüestionaments).

Dins de cada grup, es presenten els autors. El docent reparteix a cada grup un A3 amb tres columnes:

Semblances	Diferències	Dubtes, qüestionaments

Posada en comú en gran grup.

Fase d'estructuració intel·lectual

Pausa per estructurar idees, mirar el camí recorregut, organitzar-se mentalment. És important, també, il·luminar tot allò que encara no sabem i que necessitaríem conèixer: identificar preguntes que necessitem resoldre.

Llistem els problemes, les llacunes, les qüestions obertes o interrogants que tenim.

Fase 4: El context

Missió: Entendre el pensament presocràtic en interacció amb el seu context històric. Si la fase anterior ha anat bé, les preguntes haurien de portar a la necessitat d'il·luminar aquest context.

El docent reparteix una taula històrica a cada alumne + materials addicionals (mapes, imatges, etc), que convida a completar.

CONTEXT DEL SORGIMENT DEL PENSAMENT PRESOCRÀTIC	
Fets	***Possibles efectes***
S'intensifiquen els contactes amb altres cultures degut al creixement comercial	
Es fixen per escrit les primeres lleis. Antigament, no hi havia lleis escrites i la justícia depenia de l'apreciació d'una autoritat	
Apareixen els primers historiadors	
S'inventa i difon l'ús de la moneda (s. VII aC)	
Noves institucions polítiques. Desaparició dels antics règims monàrquics. Emergència al llarg del s. VI de les *polis,* les ciutats-estat gregues, organitzades al voltant de l'*àgora*, la plaça pública, on els ciutadans prenen decisions col·lectivament a través del debat	
Millores en la navegació. Apareixen els primers mapes.	

Document 1: Taula que reben els alumnes

"Els historiadors/es han apuntat a aquests factors".

Interrogar-se pels possibles efectes d'aquests elements. Exercici d'imaginació històrica, de raciocini històric. Fer inferències.

Individual.

Posada en comú en petit grup.

Posada en comú en gran grup.

Possibilitat d'incorporar al text o relat anterior (el text que han elaborat en la fase d'estructuració)

Seria interessant provocar algun tipus de **conversa-balanç** que intenti ponderar tot el camí recorregut fins ara ("del mite al logos") i fer emergir connexions, sorpreses, preguntes per contestar, estupefaccions, etc. Pont viu amb la següent fase.

Fase 1: El debat

Aportar textos d'alguns autors destacats: Farrington, Vernant, Popper, Cornford, Burnet, Jaspers, etc.

Possibilitat d'un col·loqui filosòfic[2] o d'una altra tècnica d'exploració.

Els alumnes han de sentir Farrington, Vernant o Popper com a nous "companys" que s'afegeixen a la reflexió en curs i permeten d'il·luminar-la des de nous angles (molt abans que els alumnes llegeixin aquests autors, molt d'ells s'han mostrat ja popperians o cornfordians... Llegir-los ara és sorprenent i gratificant!).

Balanç final (retorn a la imatge de la terra inicial?)

Bibliografia

Burnet, J. (2013). *La filosofia grega: De Tales a Plató*. Institut d'Estudis Catalans – Societat Catalana de Filosofia.

[2] Sobre el col·loqui filosòfic, veure: https://ensenyarfilosofia.com/2023/08/29/dues-formes-de-debat-per-a-laula-de-filosofia-el-col%c2%b7loqui-filosofic-i-el-proces/

Cornford, F. M. (2023). Religions mistèriques i filosofia presocràtica. Edicions Enoanda.

Farrington, B. (1979). *Ciencia griega*. Icaria.

Ferrer Gràcia, J. (Ed. i trad.). (2011). *De Tales a Demòcrit. El pensament presocràtic. Fragments i testimonis*. Edicions de la Ela Geminada

Jaspers, K. (2017). *Origen y meta de la historia*. Acantilado.

Popper, K. R. (1999). *El mundo de Parménides: Ensayos sobre la ilustración presocrática*. Paidós.

Vernant, J.-P. (2011). Los orígenes del pensamiento griego. Paidós

ice
UAB Universitat Autònoma de Barcelona